

UNESCO Training-The-Trainers in Information Literacy Workshop
(Québec City, Canada, 8.-9.srpna 2008)

&

World Library and Information Congress, 74th IFLA General Conference and Council:
„Libraries without borders: Navigating Towards Global Understanding“
(Québec City, Canada, 10.-13. srpna 2008)

ÚVOD

Ve dnech 10.-13. srpna 2008 jsem měla možnost zúčastnit se 74. konference International Federation of Library Associations (IFLA) v kanadském Québec City. Konference nesla název *Libraries without Borders: Navigating Towards Global Understanding*¹. Smutnou ironií osudu je, že příjezd mnoha účastníků konference do Kanady provázely problémy se získáním víz – a mnoho přihlášených účastníků (mezi nimiž byli i přednášející a tlumočníci) zejména z Afriky víza nedostalo a tudíž jim vstup do Kanady nebyl povolen. Zdá se, že na rozdíl od světa knihovnického, ten reálný ještě stále má své pevné a často nepropustné hranice.

TTT WORKSHOP

Konferenci samotné předcházela mnohá setkání, semináře a monotematicky zaměřené konference, odehrávající se již od začátku srpna v Kanadě i v USA. Jednou z mnoha doprovodných akcí byl i seminář ze série *UNESCO Training the Trainers in Information Literacy Workshops*², který se konal 8. a 9. srpna na půdě Université Laval v Québec City. Jedná se o novou aktivitu UNESCO, IFLA a NFIL (National Forum on Information Literacy, USA), jejímž cílem je připravit a vyškolit odborníky zabývající se problematikou informační gramotnosti tak, aby byli sami schopni ujmout se role "trenérů" a poznatky a zkušenosti získané na některém z tzv. TTT seminářů předali dál kolegům ve své vlasti.

První den semináře byl věnován základním principům vytváření programů na rozvoj informační gramotnosti. Caroline Stern (USA) vystoupila s příspěvkem *Fundamentals of putting information literacy into practice*³. Barbie Kaiser (Kanada) účastníkům semináře v přednášce pod názvem *Designing and implementing an information literacy training programme for your organization*⁴ předložila návrh modelového akčního plánu, který je možno využít pro organizace různého typu i velikosti. Podle ohlasů většiny účastníků se jednalo pro většinu z nich o klíčové informace, které se chystají využít po návratu domů v praxi.

Já jsem měla příležitost zúčastnit se druhého dne tohoto semináře, který byl věnován přehledu aktuální situace v jednotlivých regionech světa. Byly předneseny přehledové příspěvky pojednávající problematiku informační gramotnosti z pohledu ekonomiky a obchodu, zdraví, vzdělávání a učení a v neposlední řadě i demokracie a občanů.

¹ Webové stránky konference jsou dostupné na <http://www.ifla.org/IV/ifla74/index.htm>.

² Podrobnosti o iniciativě jsou dostupné na webových stránkách jednoho z hlavních organizátorů Alberta Boekhorsta: http://www.albertkb.nl/pageID_5366125.html

³ Celá přednáška je dostupná prostřednictvím služby Google Docs (je třeba se zaregistrovat – zdarma) na adrese http://docs.google.com/Presentation?id=dgk82rdf_47gthfswd6&invite=gj6vk84

⁴ Celá přednáška je dostupná prostřednictvím služby Google Docs (je třeba se zaregistrovat – zdarma) na adrese http://docs.google.com/TeamPresent?docid=dgk82rdf_10hg6htngm

Příspěvky za jednotlivé regiony přednesli následující odborníci:

- Sheila Webber (Evropa)⁵
- Sharon Weiner (Severní Amerika)
- Fay Durrant (Karibik)
- Elisabeth Dudziak a Jesus Lau (Jižní Amerika)
- Helena Asamoah-Hassan (Subsaharská Afrika)
- Sohair Wastawy (Severní Afrika a Střední Východ)
- Trishanjit Kaur (Asie a Oceánie)

Byť se jednalo o popis situace v tolika velmi odlišných částech světa, všechny příspěvky měly něco společného. Jako velký problém se jeví zejména propast, která vzniká mezi těmi, kteří mají přístup k informacím a ke vzdělání, a těmi, kteří takovou možnost nemají, pocházejí z nejnižších společensko-ekonomických vrstev, a jejichž rodiče dosáhli jen základního stupně vzdělání (pokud vůbec nějaké vzdělání mají). Dalším problémem, který se opakoval jako refrén v jednotlivých příspěvcích byl fakt, že zejména veřejné knihovny musejí často nahrazovat roli školy v oblasti přípravy dětí na práci s informacemi a jejich zdroji – s tím souvisela i všeobecná kritika způsobu výuky na základních a středních školách, které žáky dostatečně nepřipravují na celoživotní učení. Obecně se dá, na základě přednesených příspěvků, říci, že programy na rozvoj informační gramotnosti jsou nejvíce rozvinuté v oblasti vzdělávání, zejména v prostředí vysokých škol. Naopak velmi zaostává oblast rozvoje informační gramotnosti v kontextu demokracie a občanství. V závislosti na regionu jsou méně či více rozvinuté programy připravující lidi na získávání, hodnocení a využívání informací z oblasti péče o zdraví a ekonomiky. Takto by se dala charakterizovat např. i situace v České republice. Nepřekvapuje ani skutečnost, že vedoucí úlohu si v oblasti rozvoje informační gramotnosti i nadále drží USA, Velká Británie, Skandinávie a Austrálie. Mimořádně, prezentace Sheily Webber zahrnovala i některé iniciativy odehrávající se v ČR. Nadto i já sama jsem měla možnost na vyzvání pořadatelů účastníkům semináře stručně prezentovat i nejnovější aktivity Odborné komise IVIG, zejména čerstvě přijatou *Koncepci informačního vzdělávání na vysokých školách v ČR*. České knihovnictví tak na rozdíl od s námi sousedících zemí určitě nezapadlo.

Následně Lesley Farmer (USA) přednesla příspěvek pod názvem *IASL and Information Literacy* představující aktivity *International Association of School Libraries* přispívající k rozvoji informační gramotnosti zejména v prostředí školních knihoven.

Závěr semináře se odehrál ve znamení diskuze na téma zorganizování Prvního světového kongresu informační gramotnosti a celoživotního vzdělávání. Jedná se o akci, která byla původně plánována již na letošní rok. Poté se uvažovalo, že by se mohla konat spolu se 75. Konferencí IFLA v srpnu 2009 v italském Miláně. I z tohoto plánu však sešlo. V Québecu se projednávala nabídka ze strany Indie, která vyjádřila přání tuto událost hostit, a to nejspíše někdy na přelomu let 2009 a 2010. Tuto nabídku teď bude projednávat vedení IFLA i hlavní představitelé UNESCO a NFIL, jakožto pořádajících organizací. Následovat by měla jednání s indickou vládou a vedením indické knihovnické asociace. Jistě bude zajímavé sledovat přípravu této akce a nelze než doufat, že i zástupci České republiky budou mít možnost se jí zúčastnit – a to třeba i aktivně v roli přednášejících.

---

⁵ Prezentace je dostupná na <http://www.slideshare.net/sheilawebber/where-do-we-stand-information-literacy-european-report>

KONFERENCE IFLA – VYBRANÉ PŘÍSPĚVKY

Konference IFLA je obrovská konference s mnoha sekcemi, z nichž většina je velmi zajímavých. Přehled všech příspěvků na nejrůznější témata je včetně plných textů k dispozici na webových stránkách konference⁶. Řada příspěvků je zde prezentována dokonce paralelně ve dvou až třech jazycích.

Níže uvádím několik přednášek, které jsem shledala nejzajímavějšími. Spolu s nimi uvádím podrobnější informaci o sekci – z mého pohledu mimořádně přínosné – týkající se evaluace dopadů informačního vzdělávání v prostředí vysokých škol.

- ***The MLAS Global Library Association Development (GLAD) Program: What it is and why you should get involved***
(Keith Michael Fiels, ALA + MLAS Standing Committee member)

V roce 2004 IFLA představila svůj nový program GLAD (*Global Library Association Development*)⁷, zaměřený na otázky rozvoje a podpory knihovnických asociací po celém světě. Hlavními cíli programu jsou: 1) posílit roli knihovnických asociací po celém světě, 2) zvýšit počet knihovnických asociací, které jsou členy IFLA a 3) posílit roli knihovnických asociací v oblasti prezentace cílů IFLA, zejména v oblasti rovného přístupu k informacím a ke vzdělání.

Autor příspěvku dále představil hlavní priority celého programu. Jedná se o následující oblasti:

- tvorba a údržba adresáře knihovnických asociací
- posouzení individuálních potřeb rozvoje jednotlivých knihovnických asociací
- vzdělávání a příprava managementu knihovnických asociací: pořádání odborných seminářů pro vedoucí představitele jednotlivých profesních organizací; semináře zaměřené na tvorbu koncepcí a strategických plánů, vyjednávání, možností spolupráce, získávání finančních prostředků apod.
- tzv. Twinning programme: spolupráce na principu *mentor – mentee*; finanční pomoc placení členských příspěvků pro knihovnické asociace z rozvojových zemí.
- rozvoj knihovnických asociací v jednotlivých regionech: možnost užší spolupráce organizací v jednom regionu (např. střední Evropa); pořádání společných konferencí, seminářů; vytváření společných koncepcí.

Domnívám se, že by např. AKVŠ měla zvážit možnosti, které program GLAD nabízí a případně se nějakou formou zapojit. Zajímavých zahraničních kontaktů není nikdy dost – a možná pohled odborníků zvenku na některé problémy, se kterými se české knihovnické profesní organizace (nejen AKVŠ) potýkají, by mohl přinést nová řešení.

- ***The potential of national reading campaigns: Experiences from Austria and the Netherlands in international perspective***
(Marian Koren, Head of Research and International Affairs, Netherlands Public Library Association & Gerald Leitner, Secretary-General, Austrian Public Library Association)

Příspěvek představil dvě případové studie národních kampaní (Nizozemí, Rakousko) propagujících čtení a knihovny. Autoři příspěvku zároveň obě kampaně zasazují do širšího,

⁶ Na adrese: <http://www.ifla.org/IV/ifla74/Programme2008.htm>

⁷ Webové stránky programu jsou na <http://www.ala.org/ala/ourassociation/governanceoffice/iflagladpa.cfm>

i mezinárodního kontextu. Definují následující cíle obdobných kampaní: 1) přitáhnout pozornost ke knihám a ke čtení, 2) zviditelnit knihovny a jejich úlohu v podpoře a rozvoji čtenářství a 3) zvýšit počty uživatelů veřejných knihoven.

Následoval podrobný popis aktivit organizovaných v rámci obou výše zmiňovaných aktivit. Zmíněno je vždy poslání jednotlivých kampaní, organizační detaily, spolupráce s médii a samozřejmě i finanční zajištění.

Ze všech představených dílčích aktivit mě asi nejvíce zaujal projekt "*Nederland leest*" (Holandsko čte). V rámci tohoto projektu je vždy vybrána jedna kniha holandského autora, která je za malý poplatek (0,50 EUR) ve velkém množství distribuována do knihoven a ty ji potom rozdávají svým čtenářům. V posledním ročníku tohoto projektu bylo rozdáno téměř milión výtisků jedné knihy. Zajímavý byl komentář autora příspěvku, který se týkal společenských dopadů tohoto projektu. Uskutečnily se zatím tři ročníky a každý z nich vyvolal širokou veřejnou diskuzi v souvislosti s tématem vybrané knihy.

V závěru příspěvku autoři předkládají návrh postupu pro uspořádání obdobných akcí a vyzývají k uskutečnění série kampaní po celém světě.

▪ Sekce *Information Literacy with Academic and Research Libraries - Return on investment: learners' outcomes in information literacy. Do they really learn?*

Sekce se zabývala problematikou hodnocení (evaluace) dopadů programů informačního vzdělávání. Jedná se o velmi kontroverzní téma, které i na této konferenci vyvolalo bouřlivou diskuzi. A to především v okamžiku, kdy se začalo hovořit o možnosti využití standardizovaných testů, jako např. nový test společnosti ETS, který nese jméno iSKILLS (viz příspěvek Gabriely Sonntag). Problematičnost všeobecného využití testů vytvořených pro jistou skupinu populace, otázka jasně daného kulturního kontextu testů a jeho nepřenositelnost např. na národnostní menšiny v daném státě.

Přednesené příspěvky však přinesly návrhy na možná kompromisní řešení. Jednalo se zejména o příspěvek Barbary D'Angelo, která představila možnost hodnocení výsledků informačního vzdělávání formou tzv. portfolií, na nichž studenti prokazují pochopení základních principů práce s odbornými informacemi. Již zmiňovaný příspěvek Gabriely Sonntag vedle využití standardizovaného testu iSKILLS navrhuje možnost porovnání výsledků s výsledky pravidelné detailní evaluace výuky na jednotlivých fakultách či katedrách.

Tématikou výhod a nevýhod testování znalostí a dovedností získaných prostřednictvím informačního vzdělávání se zabýval spíše teoreticky zaměřený příspěvek, jehož autorkou byla Natalia I. Gendina. Jedná se o velmi podrobnou studii založenou na dlouhodobém výzkumu autorky, a která by mohla být využita při přípravě nových testovacích nástrojů.

Velmi zajímavým příspěvkem byl popis průzkumu úrovně informační gramotnosti z prostředí belgických vysokých škol (Bernard Pochet & Paul Thirion). Bylo zajímavé vysledovat spojitosti s výsledky pilotních průzkumů, které byly v letech 2004 a 2005 uskutečněny v České republice. Například lepší výsledky studentů přírodovědných oborů a naopak velmi špatné výsledky studentů pedagogických fakult. Zlepšující se výsledky v souvislosti s absolvováním kurzů pořádaných vysokoškolskými knihovnami. A také zlepšující se výsledky v souladu s vyšší náročností studia. Autoři belgického průzkumu použili v průzkumu indikátor míry nejistoty v souvislosti s odpověďmi na otázky. Výsledky vyplývající z využití tohoto indikátoru byly velmi zajímavé a je to jistě tip, který bychom v České republice při dalších kolech průzkumu měli využít.

Uvádím názvy vybraných příspěvků ze sekce a jejich autory:

- *Quels enseignements retenir de l'évaluation des compétences documentaires des étudiants qui accèdent à l'enseignement supérieur en Communauté française de Belgique?* (Bernard Pochet; Gembloux Agricultural University, Gembloux, Belgium & Paul Thirion; Université de Liège, Liège, Belgium)
- *Could learners outcomes in information literacy be measured: pluses and minuses of testing* (Natalia I. Gendina; Kemerovo State University of Culture and Arts, Kemerovo, Russian Federation)
- *More than mere collections: portfolio's as direct and authentic - assessment of information literacy outcomes* (Barbara D'Angelo; Arizona State University, Mesa, USA)
- *We have evidence, they are learning: using multiple assessments to measure student information literacy learning outcomes* (Gabriela Sonntag; California State University in San Marcos, San Marcos, USA)

KONFERENCE IFLA – DALŠÍ INFORMACE

Vzhledem k tomu, že se jednalo o výroční konferenci obrovské profesní organizace, byla jednání v jednotlivých odborných sekcích doplněna setkáními četných komisí, sekcí a divizí, které tvoří organizační strukturu IFLA. Také se konala tisková konference IFLA a sezení, kde se projednávaly stanovy organizace a další související záležitosti. Zajímavá, a v případě takto velké konference i velmi užitečná, byla sekce pro "novopečené" účastníky této konference, tzv. Newcomers Session. Program byl doplněn i o společenské akce a byla možnost vybrat si z poměrně široké nabídky výletů a exkurzí do knihoven.

Celkově tuto konferenci hodnotím jako mimořádný odborný zážitek. Představovala pro mě skvělou příležitost proniknout do zákulisí mezinárodního knihovnického dění v opravdu celé jeho šíři – napříč kontinenty, typy knihoven, od dění na knihovnických školách přes výzkum až k praxi. Po organizační stránce byla zvládnuta výborně – od prvního do posledního dne. A jistě by mohla být inspirací pro konání podobných, byť rozsahem pochopitelně mnohem menších, odborných akcí v České republice. Vyzdvihla bych zejména velmi přesné dodržování času jednotlivých přednášek a důraz na dostatečný prostor pro diskuzi po každém příspěvku. A to navzdory tomu, že mnohé sekce byly rozsáhlé – jak co do počtu přednášejících, tak co do počtu posluchačů a tedy i potenciálních diskutujících. Bez větších problémů fungoval i simultánní překlad – některé sekce byly dvou- i více jazyčné, a tak účastníci měli možnost vyzvednout si sluchátka s ovládáním u vchodu do sálů.

75. Konference IFLA pod názvem *Libraries Create Futures: Building on Cultural Heritage* se bude konat 23.-27. srpna 2009 v Miláně⁸ a pevně doufám, že bude podobně podnětná pro některé další kolegy z České republiky.

---

⁸ Ohlášení příštího ročníku konference je dostupné na <http://www.ifla.org/IV/ifla75/1st-ann2009-en.pdf>